3.2. Siyasi Hayat

Araplar, kabileler hâlinde yaşamaktaydılar. Bu sebeple Arabistan'da müstakil bir hükümetten bahsetmek mümkün değildir. Arabistan Yarımadası'nda, idari yapıda kabileler söz sahibiydi. Kabile yönetimi modeli siyasi ve idari hayata damgasını vurmuştu. İnsanlar yarımadanın tüm şehirlerinde kabileler hâlinde yaşıyorlar ve yönetiliyorlardı.

Her kabilede kabile reisi bulunurdu ve bu kişi en güçlü otoriteydi. Kabileler, şeyhler veya reisler tarafindan idare edilmekteydi. Reisler, kabilenin büyüğü, mal ve evlat bakımından zengin olan nüfuzlu kişiler arasından seçilmekteydi.

Kabile reisleri Mekke toplumunda en güçlü siyasi otoriteydi.

Kabileye başkan seçilecek kişide cömertlik ve kahramanlık gibi bazı özellikler aranırdı. Her kabile reisi barış ve savaşa ait görüşmeleri yönetir, kabilesini düşmanlarına karşı korur, göç sırasında yerleşilecek yeri tespit eder, kabileyi ziyarete gelenleri ağırlar, ihtilafları çözer, kabilenin inançlarını savunurdu.[19] Kendi kabilesini üstün görme yani kavmiyetçi-

18. Nisa suresi, 125. ayet.
19. Neşet Çağatay, İslam'dan Önceki Arap Tarihi, s. 101.

lik, Mekkeliler arasında çok önemli bir yer tutuyordu. "Kardeşin zalim de olsa mazlum da olsa mutlaka yardım et." anlayışı hâkimdi.[20] Araplarda kabileler, kan, nesep, soy, sop bağıyla birbirlerine sıkı sıkıya bağlıydılar.

BİLGİ NOTU

"İnsanları bir asabiyet için toplanmaya çağıran, bir asabiyet için savaşan ve asabiyet uğrunda ölen bizden değildir."

(Ebû Dâvûd, Edeb, 112.)

Resulullah'a soruldu: *"Kişinin soyunu, sülalesini (kavmini) sevmesi asabiyet (ırkçılık) sayılır mı?"* Hz. Peygamber şöyle cevap verdi: *'Hayır, lakin kişinin kavmine zulümde yardımcı olması asabiyettir."*

(Ahmed bin Hanbel, C 4, s.107.)

Yukarıdaki hadisleri okuyup, kabile asabiyetinin ya da kavmiyetçiliğin sınırları bakımından yorumlayınız.

Günümüzdeki aynı millete mensup olmaktan dolayı sınırları aşan övünme biçimlerinin bu doğrultuda yeniden değerlendirilmesi önemlidir. Alemlere rahmet olarak gönderilen rahmet elçisi Peygamberimize tabi olan bizlerin kalbi tüm Müslüman milletleri, toplulukları alacak kadar geniş olmalıdır.

Arabistan yarımadasında kabileler hâlinde yaşamlarını sürdüren Araplar genel olarak kahraman, cömert, ahlaklı, hoşgörülü, misafirperver ve savaşçı bir özelliğe sahiptiler. Ne var ki yarımadanın zorlu yaşam şartları Bedevi Arapların günlük hayatlarına olduğu gibi karakterlerine de yansımıştı. Çölde yaşayan Araplar genel olarak sert bir tabiata sahiptiler.

Çetin hayat şartları ve geçim zorluğu sebebiyle aralarında herhangi bir anlaşma bulunmayan iki kabile tabiî bir şekilde düşman kabul edilmişti. Bu düşmanlıklar yüzyıllrdır süren kabile savaşlarını da beraberinde getirmişti.

Kabile savaşları o kadar rutin hâle gelmiştir ki, cahiliye Arapları baskın ve yağmaları bir geçim vasıtası olarak görmüşlerdir. Onlar, yakınlarında yaşayan ve aralarında herhangi bir anlaşma bulunmayan kabilelere sürekli olarak baskın düzenlemişler, saldırıya maruz kalanlar da bunun intikamını almak için fırsat beklemişlerdir. Bu nedenle Arap cahiliye hayatında en önemli sosyal hadiseler olarak Eyyâmü'l-Arab adı verilen kabile savaşları kabul edilir.[21]

Eşhuru'l-Hurum
Haram ayları manasına gelen bu tamlama, kameri aylardan Zi'l-Ka'de, Zi'l-Hicce, Muharrem ve Recep aylarını ifade etmek için kullanuılmaktadır.

Savaşın bitmek bilmediği bu ortamda Putperest Araplar hac ve ticaret gibi zorunlu faaliyetlerini yerine getirebilmek için haram aylar adını verdikleri Zilkâde, Zilhicce, Muharrem, Receb aylarında savaşmayı bırakırlardı. Savaşın yasak olduğu bu zaman diliminde topluluklar, kabileler, barışı fırsat bilerek her taraftan Mekke'ye gelirler, Kâbe'de hac yapmadan ve putlarını ziyaret etmeden önce panayırlarda rahatça alışveriş yaparlardı. Ancak haram ayların kutsiyeti zaman zaman çiğnenmiş ve Arap kabileler bu aylarda da savaşmıştır. Bu aylarda savaşmak facira-

20. Suphi es-Salih, İslam Mezhepleri ve Müesseseleri, s. 47.
21. Cevâd Ali, el-Mufassal, C 5, s.341-378.

ne (günah) sayıldığı için bu aylarda yapılan savaşlara "Ficar Savaşları" denmiştir.

Arapların İslam öncesi devirleri genel olarak cahiliye dönemi olarak adlandırılmıştır. Cahiliye kavramı, gerek Kur'ân-ı Kerimde gerekse hadislerde Arapların İslam'dan önceki inanç, tutum ve davranışlarını İslamî dönemdekinden ayırt etmek için kullanılmıştır

Cahiliye
Özel olarak Arapların İslam'dan önceki dinî ve sosyal hayat telakkilerini, genel olarak da kişilerin vetoplumların günah ve isyanlarını ifade eden bir terimdir.

Arapların İslam'ın zuhuru evvelinde sergiledikleri cahiliye davranışları arasında kibir, gasp, içki, fuhuş, kumar, kan davası, riba, hırsızlık, yetim malı yeme gibi kötü alışkanlıkları saymak mümkündür.[22] Araplarda cahiliye dönemi kültürü şifahî gelenekle dilden dile aktarılmıştır.. Bu kültürün en önemli kaynağı cahiliye şiiridir. Kabile övünmesi, soyu intikama teşvik, savaşta ölenlere mersiye söylemek, gibi kabile asabiyetiyle ilgili konular cahiliye şiirinin en önemli mevzularından birisidir.

Cahiliye dönemi tamamen yaşanmış ve bitmiş olan bir tarihî süreci değil, bir kültür ve zihniyeti temsil eder. Dolayısıyla bu kültür ve zihniyete her tarihin her döneminde ve her toplumda rastlanabilir ve rastlanmaktadır. Cahili anlayışlar yüzyıllar boyunca devam edegelmiştir. Dinimizin bu kültür ve yaşam tarzı ile ilgili eleştirilerini dikkate alarak kan davası, hırsızlık, fuhuş, zina, içki, kumar gibi gibi ahlaksız davranışlardan kaçınmak; yetim malı yemek, zulüm ve haksızlık gibi adaleti sarsan davranışlardan uzak durmak gerekmektedir. Sevgili Peygamberimizin örnek hayatını ve güzel ahlakını kendimize rehber almak, cahiliye kültür ve yaşam tarzından uzak durabilmenin en önemli göstergesi olacaktır.

Hz. Muhammed'den önce Arap Yarımadası'na iki büyük imparatorluk komşu idi. Bunların ilki yarımadanın kuzeyinde, bugünkü İran ve Mezopotamya topraklarında hüküm süren Sasaniler, diğeri ise Anadolu, Suriye ve Mısır toprakları üzerinde Akdeniz kıyısı boyunca hâkim olan Bizans İmparatorluğuydu.

Bu imparatorluklar dinî ve kültürel yönden yarımadayı hâkimiyetleri altına almaya çalışmaktaydı. Ancak yerleşim yerlerinin etrafının dağlarla çevrili olması ve tabiat şartlarının ağır olması, ulaşım ve asker sevkiyatını zorlaştırmakta ve çok dağınık hâlde yaşayan kabilelerle mücadele etmeyi güçleştirmekteydi. Bu nedenle devletlerin bu çabalarını sonuçsuz bıraktı.

İslam'dan önce haram aylar dışında kabileler sürekli birbirleriyle mücadele hâlindeydiler. Bu durum, siyasi istikrarın oluşmasına engeldi. Bu sebeple Araplar uzun yıllar siyasi birlik oluşturamadılar. Yarımadanın birçok köşesinde kabile içi savaşlar hüküm sürüyordu. Kabileler arasındaki düşmanlık ve çatışmalar çoğu zaman kan davasına dönüşerek sürüp gidiyordu.[23]

Bu dönmede dünyada da siyasi istikrar bozulmuştu. Avrupa'da Vizigotlar, Anglosaksonlar, Franklar; doğuda Hint, Tibet ve Çinliler sürekli çekişme hâlindeydi. Mısırda hâkimiyet kurmak için Yunanlılar ve Romalılar savaşırken, yarımadaya komşu olan iki süper güç Bizans ve Sasaniler arasında bitmek tükenmek bilmeyen iktidar kavgaları vardı. Bu devletlerin mücadeleleri bazen yarımadaya da sıçrıyordu. Bu iki devlet birçok kabileyle savaşarak kendi hâkimiyetleri altına almaya çalışıyorlardı.

22. Muahmmed Emin Yıldırım,Siyer Atlası, s.97.
23. Osman Keskioğlu, Hz. Muhammed ve Hayatı, s.5-6.

Arabistan Yarımadası'nda görülen dinî, siyasi, sosyal kargaşa yarımadaya komşu bölgelerde ve dünyanın birçok yerinde de yaşanmaktaydı.

Kureyşliler, komşularıyla yaptıkları ticari antlaşmalar neticesinde tüm bu kargaşadan uzak, Şam, Rum, Gassan, Irak, İran, Yemen ve Habeşistan'ı kendileri için ticaret merkezi hâline getirmesini bilmişlerdi.

Kureyş kervanları, Yemen pazarlarından buhur ve güzel kokular alıp, Akdeniz kıyılarına taşırlar; Şam, Busra Pazarlarından, buğday, zeytinyağı, bakliyat, kereste ve başka mallar yükleyerek Mekke'ye dönerlerdi.

BİLGİ NOTU

Ayet ve Hadislerde Cahiliye Dönemi

İslam'dan sonra, Hz. Peygamber (s.a.v) döneminde dahi cahiliye davranışlarına tesadüf etmek mümkün olmuştur. Nitekim gerek Kur'ân-ı Kerim'de gerekse hadislerde bu döneminin belirgin davranışları kan davası, içki, kumar, kabilecilik gibi alışkanlık ve uygulamalar cahiliye davası olarak kabul edilmiş, bu hususta gayret sarf edenler hem vahiy hem de Resulüllah'ın (s.a.v) diliyle kınanmıştır.

"Evlerinizde oturun, eski cahiliye âdetinde olduğu gibi açılıp saçılmayın. Namazı kılın, zekâtı verin, Allah'a ve Resulüne itaat edin. Ey Ehl-i Beyt! Allah sizden, sadece günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor." *(Ahzâb suresi 33.ayet)*

Bu ayette Hz. Peygamber'in (s.a.v) hanımları "cahiliye devrindeki kadınlar gibi açılıp saçılmamaları" konusunda ikaz edilmiştir.

"Hani inkâr edenler kalplerine taassubu, cahiliye taassubunu yerleştirmişlerdi. Allah ise, Peygamberine ve inananlara huzur ve güvenini indirmiş ve onların takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) sözünü tutmalarını sağlamıştı. Zaten onlar buna lâyık ve ehil idiler. Allah, her şeyi hakkıyla bilmektedir." *(Fetih Suresi 26.ayet)*

Bu ayette bütün Müslümanlar "cahiliye taassubu" na düşmemeleri için uyarılmıştır.

"Cahiliye davasıyla hak iddia eden bizden değildir" *(Buhârî Cenâiz 39)*

Tüm insanlığa hitabeden evrensel mesajlarla gönderilen Sevgili Peygamberimiz bu hadisi şerifi ile İslam'dan sonraki olumsuz tavırları da cahiliye anlayışı olarak tanımlamış ve ümmetini bu hususta uyarmıştır.

(Ramazan Altıntaş, Bütün Yönleriyle Cahiliye, Konya 1996, s. 1-110.)